

Handleiding *Wetstrijd*

Wetstrijd is een interactieve game voor tweede faseleerlingen met het vak geschiedenis. De inhoud sluit aan bij tijdvak zeven "Tijd van pruiken en revoluties" en acht "Tijd van burgers en stoommachines" van De Rooy¹. Hierdoor kan het onderwerp van *Wetstrijd* dienen als een thema in domein C.

Het spel bevat vijf korte filmpjes met een schets van de politieke en sociaal-economische omstandigheden rond de schoolwetten van 1806, 1857, 1878 en 1901. Na elk filmpje volgen vijf opdrachten waarmee de leerlingen kunnen laten zien wat ze ervan hebben opgestoken. Ze worden uitgedaagd *Wetstrijd* binnen 40 minuten af te ronden en hun score te mailen naar de toptien op www.onderwijsmuseum.nl. Daarmee gaan ze de strijd aan met andere tweede faseleerlingen uit het land. Het spel kent twee niveaus. Welk niveau wordt bepaald door het resultaat na het eerste filmpje (10 vragen).

Wetstrijd is niet bedoeld als toets, maar als inleiding op de behandeling van de thema's die in tijdvak zeven en acht aan bod komen. Aan de orde komen uiteraard onderwerpen als de Verlichting, de oprichting van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, de leerplichtwet en de ongelijkheid in de financiering tussen het openbaar en bijzonder onderwijs. Verder is er aandacht voor historische figuren als John Locke, Hiëronymus van Alphen, Thorbecke, Abraham Kuyper, Van Houten en de onderwijsvernieuwers Jan Ligthart en Theo Thijssen en de tekenaars Jetses en Isings.

Bij de ontwikkeling van de filmpjes is gebruik gemaakt van bronmateriaal uit het Nationaal Onderwijsmuseum in Rotterdam. Het bestaat uit illustraties en gedigitaliseerde boeken uit de periode 1780 – 1901, zoals 'Kleine gedigten voor kinderen', 'Trap der jeugd' en 'de Brave Hendrik'. De website stelt leerlingen in staat ook 'werkelijk' in deze boeken te bladeren.

¹ <http://histoforum.digischool.nl/tijdvakken/tientijdvakken.htm>, 22 mei 2007

Didactiek

Lesduur

40 minuten

Doelgroep

Tweede faseleerlingen met het vak geschiedenis.

Doelstelling

Wetstrijd geeft de leerlingen inzicht in de ontwikkeling van de volksopvoeding in Nederland in de periode 1780 – 1901 en de daarop aansluitende wetgeving.

Inhoud en vormgeving

De inhoud is afgeleid van de leerstofomschrijving voor het Centraal Examen Geschiedenis van 2005-2006 en 2006-2007. Het spelconcept (BIJLAGE I) zorgt voor een motiverend element, zodat de doelgroep gestimuleerd wordt kennis te nemen van de - wellicht 'droge'- informatie. De vormgeving is gericht op jongeren, het format en de teksten passen binnen de criteria voor de website www.geheugenvannederland.nl.

Leerdoelen

Na de interactieve les:

- hebben de leerlingen inzicht in de sociaal-economische en politieke situatie in Nederland rond 1780;
- kennen de leerlingen de grote lijnen van de volksopvoeding tussen 1780 en 1901;
- weten de leerlingen dat de onderwijswetgeving het resultaat is van politieke compromissen;
- zijn de leerlingen gemotiveerd voor verdere uitdieping van het thema.

Na de les

1. Behandeling van de tijdvakken

Na het spelen van *'Wetstrijd'* verdiepen de leerlingen zich, onder uw leiding, verder in de onderwerpen die aan bod komen in de twee tijdvakken. De illustraties en het gedigitaliseerde bronmateriaal op de website vormen een mooie aanvulling op de uitgaven over dit thema van de educatieve uitgeverijen.

a. Veel van de *illustraties* uit de katernen en werkboeken zijn als JPG terug te vinden onder de knop ***** De leerlingen kunnen deze afbeeldingen downloaden en verwerken in eventuele werkstukken. De politieke prenten rond de schoolstrijd aan het eind van de 19de eeuw bijvoorbeeld. En wat dacht u van het diploma voor geregeld schoolbezoek (1885), de belonings- of centenplaatjes (tweede helft 19de eeuw) en de allereerste voorloper (raam - roos - neef) van het leesplankje van Hooegeveen (aap – noot – mies)?

b. In het lesmateriaal van de uitgeverijen blijft de visualisatie van de *boeken* uit de periode 1780 -1901 beperkt tot de omslag of een enkele pagina. De website biedt de mogelijkheid deze boeken

(uit de collectie van het Nationaal Onderwijsmuseum) ook werkelijk door te bladeren. Zie voor een volledig overzicht van de gedigitaliseerde boeken BIJLAGE II.

2. Praktische opdrachten en profielwerkstukken 'Cultuur en maatschappij' en 'Economie en maatschappij'

Het totale project (filmpjes én illustraties en gedigitaliseerde boeken) biedt ook een prima bron voor praktische opdrachten en profielwerkstukken voor het profiel *Cultuur en maatschappij* en *Economie en Maatschappij*. Daarbij kunnen ook andere vakken (bijvoorbeeld Maatschappijleer en Nederlands) worden betrokken. De aansluiting voor Maatschappijleer ligt bij het onderwerp 'Politieke besluitvorming'. Bij Nederlands zijn er aanknopingspunten bij het onderwerp 'Literatuurgeschiedenis'.

Suggestie praktische opdracht

- Maatschappijleer
- Thema: onderwijswetgeving

Informatie zoeken in de filmpjes

1. In welke belangrijke wet werd de basis gelegd voor de vrijheid van ons onderwijs?
2. Welke politieke stroming en welke staatsman speelden een belangrijke rol bij de totstandkoming van deze wet?
3. In welke onderwijswet werd de vrijheid van onderwijs definitief vastgelegd?
4. Waarom waren de confessionele partijen toch niet echt tevreden met het bereikte resultaat?
5. Op welke manier probeerden de christelijke partijen de regering onder druk te zetten? Wiens naam is voor altijd aan deze acties verbonden?
6. Waarom waren ook de liberalen niet echt tevreden over de situatie?
7. Hoe werd er aan het einde van de 19de eeuw gedacht over kinderarbeid?
8. En hoe dachten de diverse politieke partijen over de invoering van de leerplicht? Verklaar je antwoord.
9. Wanneer werd de leerplicht uiteindelijk per wet geregeld en onder welke omstandigheden gebeurde dit?

Informatie zoeken op Internet

10. Wanneer werd de vrijheid van onderwijs definitief geregeld?
11. Zoek op internet de formulering in het betreffende wetsartikel (artikel 23).
12. Welke politieke stromingen zijn van oudsher de verdedigers van het openbaar onderwijs? En welke van het bijzonder onderwijs?
13. Welke bezwaren leven er momenteel tegen artikel 23?
14. Hoe denken de diverse politieke partijen over het betreffende wetsartikel?
15. Hoe zou het komen dat het artikel ondanks de bezwaren nog steeds niet is aangepast?

Suggestie profielwerkstuk

- Thema: de ontwikkeling van het kinderboek
- Vakken: Geschiedenis – Nederlands – Maatschappijleer

Het boekenoverzicht op de website bevat 16 gedigitaliseerde schoolboekjes voor kinderen. De rij begint met *Kleine gedigten voor kinderen* van Hieronymus van Alphen (1778). Als laatste komt *De wereld in* (1902) van Ligthart over het voetlicht. In de tussenliggende periode (125 jaar) maakte de de benadering van het kind een geweldige ontwikkeling door. Is 'Kleine gedigten voor kinderen' een echt product van de Verlichting met een duidelijk (christelijk) opvoedend karakter, in *'De wereld in'* staat het zelfontdekkend kind centraal.

'Kleine gedigten voor kinderen' spoort de jeugd via gedichtjes aan tot leren. Kennis en inzicht leiden volgens de verlichting immers tot deugd. 'Mijn spelen is leeren, mijn leeren is spelen', schrijft Hieronymus van Alphen, met een vingerwijzing naar pedagogisch optimisten als Locke en Rousseau.

'De wereld in' daarentegen, draagt duidelijk de sporen van de onderwijsvernieuwing aan het begin van de twintigste eeuw. Conform de ideeën van Jan Ligthart en Theo Thijssen is het kind zelf het uitgangspunt. Ook een nieuw didactisch principe als aanschouwelijkheid (met tekeningen van Cornelis Jetses) is in dit schoolboekje terug te vinden.

De ontwikkeling tussen deze twee uitersten is af te leiden uit de 5 filmpjes in *Wetstrijd*. Deze vormen een prima basis voor een profielwerkstuk over de benadering van kinderen in de 19de eeuw. Na de filmpjes bekeken te hebben, 'bladeren' de leerlingen in de gedigitaliseerde bronnen. Zo ervaren ze zelf hoe moraliserende schoolboekjes stapje voor stapje plaatsmaken voor lesmateriaal dat rekening houdt met het eigen van het kind. 'De Brave Hendrik' en 'De geschiedenis van Jozef' worden ingewisseld tegen 'Oom Willem en zijn buurkinderen' en 'De historie van twee appeljongens'.

Voor het profielwerkstuk beschrijven de leerlingen van een aantal van deze boekjes de inhoud en plaatsen deze tegen de achtergrond van de tijd. Welke deugden komen over het voetlicht? Welke vormingsidealen staan centraal? Waar is er een relatie zichtbaar met de maatschappelijke problemen van die tijd? Op welke manieren houden de schrijvers rekening met hun lezerspubliek? In welke boekjes en op welke wijze blijkt de invloed van onderwijzers en schoolopzieners met een beter oog voor de behoeftes van de jeugd?

Met het algemene verhaal uit *'Wetstrijd'* zoeken de leerlingen zelf op internet naar aanvullende informatie over historische figuren als John Locke (het kind is een onbeschreven blad), Rousseau (schrijver van *Emile*) en moderne onderwijzers als Jan Ligthart en Theo Thijssen.

Wellicht kun u de leerlingen op het idee brengen een parallel te trekken tussen de ideeën van de verlichte denkers over 'opvoeding van de paupers' en de huidige hype rond het bijbrengen van normen en waarden. Wat zijn de overeenkomsten? Wat de verschillen?

BIJLAGE I

Spelconcept

Op het openingsscherm zien de leerlingen een visualisatie van de situatieschets van Nederland in 1780 en de periodes 1780–1848 en 1848–1901. Op het scherm worden, in een tijdbalk, ook de schoolwetten van 1806, 1857, 1878 en 1901 vermeld.

<i>Game: voorronde</i>	<i>Schoolwet 1806</i>	<i>Schoolwet 1857</i>	<i>Schoolwet 1878</i>	<i>Schoolwet 1901</i>
Nederland rond 1780				
Nederland 1780–1848				
Nederland 1848-1901				

Aan het begin kan alleen de situatieschets van **Nederland rond 1780** worden geactiveerd. Zodra men daarop klikt start er een filmpje, met een mogelijkheid door te klikken naar een tweede laag (verdieping). In de filmpjes vertelt een stem in het kort iets over Nederland rond 1780 met een sterk accent op onderwijs en opvoeding. De audiotekst wordt geïllustreerd met tekeningen en bij het Onderwijsmuseum aanwezig beeldmateriaal (boekomslagen, platen, brochures en handleidingen).

Na de filmpjes kan de voorronde van de **Game** geactiveerd worden. In deze voorronde wordt bepaald op welke niveau men gaat spelen. Er verschijnen 10 MC-vragen met als uitslag de niveaualificatie: niveau A of niveau B.

Pas ná de voorronde komt het volgende onderdeel beschikbaar: **Nederland 1780 – 1848**. Ook nu gaat er, na het aanklikken, een filmpje spelen. Na afloop daarvan kan in het spel de **Schoolwet van 1806** worden aangeklikt en spelen de leerlingen de eerste ronde.

<i>Game: voorronde</i>	<i>Schoolwet 1806</i>	<i>Schoolwet 1857</i>	<i>Schoolwet 1878</i>	<i>Schoolwet 1901</i>
Nederland rond 1780				
Nederland 1780 – 1848				
Nederland 1848 - 1901				

De eerste ronde bevat 5 vragen (differentiatie A- en B-niveau) over opvoeding en onderwijs in de periode 1780 – 1848. Na beantwoording verschijnt het puntenaantal en kan de **schoolwet van 1857** geactiveerd worden.

<i>Game: voorronde</i>	<i>Schoolwet 1806</i>	<i>Schoolwet 1857</i>	<i>Schoolwet 1878</i>	<i>Schoolwet 1901</i>
Nederland rond 1780				
Nederland 1780 – 1848				
Nederland 1848 – 1901 (1/3)				

Omdat er in deze periode maar liefst 3 schoolwetten zijn aangenomen, wordt de informatie uit dit onderdeel opgedeeld in drieën. Er zijn dus drie filmpjes met aan het eind van elk filmpje weer 5 vragen. Na de laatste ronde (Schoolwet 1901) verschijnt er een puntentotaal en een advies.

Niveau A

- Spelers die het niet zo goed deden, wordt geadviseerd de filmpjes nog eens goed te bekijken en het spel daarna nog eens te spelen.
- Goede spelers krijgen de suggestie het nog eens te doen op spelniveau B (Besteed dus extra veel aandacht aan de voorronde!).

Niveau B

- Spelers die het niet zo goed deden, wordt geadviseerd de filmpjes nog eens goed te bekijken en het spel vervolgens nog eens te spelen.
- Goede spelers krijgen een keuzemogelijkheid. Om het resultaat te verbeteren kunnen ze het spel nog eens spelen. Degenen die tevreden zijn met hun score, kunnen het resultaat toevoegen aan de Highscorelijst op de website van het Onderwijsmuseum. Ze moeten daarvoor een formulier invullen met hun naam en schoolgegevens. De Highscore (Top 10) vermeldt de naam en de school van de speler en de datum van het behaalde resultaat. De scores worden automatisch gegenereerd.

Lijst van gedigitaliseerde boeken

Rudimenta of gronden der Nederduitsche spraake,
NUT 1799

Trap der Jeugd,
NUT 1801

Kort begrip der Algemene geschiedenis,
NUT 1804

Brave Raadseltjes en versjes,
Uitgave onbekend

Nieuw ABC boek,
J. B. Elwe, 1806

Prijsverhandeling over den omvang en de inrigting van het onderwijs in de openbare en
armenschool,
P. K. Görlitz, A. May van Vollenhoven 1820

Schoolboek over de geschiedenissen van ons vaderland,
Hendrik Wester, NUT 1822

Brave Hendrik,
Van Soomeren 1870

Handleiding voor houderessen van kleine kinderscholen,
NUT 1823

Levenschetsen van vaderlandsche mannen en vrouwen,
NUT 1824

Onderwijs in de aardrijkskunde,
NUT 1828

De geschiedenis van Jozef,
NUT 1829

Christelijk onderwijs,
W. Zuidema 1832

Twee- en driestemmige zangstukje voor school en huiselijk gebruik
Uitgever niet bekend 1834

Dichtgeschenkje, Verhaaltjes en versjes voor de jeugd
J. G. Andriesen 1837

Wet van 13 augustus 1857
Schriftelijke behandeling, 1857

Leesboekje voor leerlingen der laagste klasse
H. Kroes Ramaker, 1868

De Brave Hendrik, een leesboekje voor jonge kinderen
Ansslijn, 1870

Oom Willem en zijne buurkindertjes
J. J. A. Goeverneur, 1878
Letterverbinding, Grondslag voor het leesonderwijs
Johs. Geradts, Jaar onbekend

Boekjes Nuttig handwerken

Wat wilt ge worden? Versjes en vertellingen
F. H. van Leent

Wie kijkt er mee?
W. Degenhart

Eerste leesboekje
H. Bouman

De historie van twee appeljongens
P. J. Andriessen, 1863

Leerplichtigheid
A. Kerkdijk, Utrecht 1870

Handboek der aardrijkskunde
A. Winkler Prins, NUT 1859

Handleiding bij de SPREKENDE LETTERBEELDEN, grondslag voor het eerste
Leesonderwijs
Joh. Geradts, 1885

Gedrukte stukken Wet Lager Onderwijs 1876 – 1878

Pas Op school

W. F. Oostveen, Muusses 1902
Het zaakvankonderwijs

H. Douma, Muusses 1894
Toelichting bij Hoogeveen's leesplankje
M. B. Hoogeveen, 1898

Aanschouwingslessen
Kath. Leopold, Wolters 1900